

A FRANCIA ALKOTMÁNYTANÁCS DÖNTÉSE A BIZTONSÁGI FOGVA TARTÁSRÓL

A francia Alkotmánytanács február 21-én hozta meg határozatát az úgynevezett biztonsági fogva tartással (*réfention de sûreté*) kapcsolatos törvény alkotmányossági felülvizsgálatában.¹

A sok vitát kiváltott törvény lehetővé teszi, hogy bizonyos súlyosabb bűncselekmények miatt elítéltek a büntetés letöltése után is fogva tarthatók maradjanak. A biztonsági fogva tartás abban az esetben alkalmazható a törvény szerint, ha az elítéltet legalább 15 év szabadságvesztésre ítélték kiskorúak ellen elkövetett szándékos emberölés, nemi erőszak, kínzás és hasonló cselekmények miatt, valamint a bűncselekmények minősített esetei nagykorúakkal szembeni elkövetésekor. A bíró a biztonsági fogva tartás lehetőségét az ítélehozatalakor mondhatja ki, pontosabban az ítélehozatalakor elrendelheti, hogy a büntetés letöltése után meg kell vizsgálni, hogy helye van-e biztonsági fogva tartásnak. A büntetés letöltését egy évvel megelőzően különféle szakértőkből (orvos, pszichológus, jogász) álló bizottság megvizsgálja, szükség van-e a biztonsági fogva tartás elrendelésére. Ennél a vizsgálatnál azt kell figyelembe venni, hogy az elkövető még mindig veszélyes-e. Ebből a célból legalább hat hétre megfigyelés alá helyezik, és legalább két orvos véleménye szerint súlyos személyiségzavarnak kell fennállnia. Hogy pontosan miben is áll esetleges veszélyessége, azt nem tisztázta sem a törvény, sem az Alkotmánytanács, de annyi bizonyos, hogy a visszaesés erős valószínűségét kell megállapítani. Amennyiben a biztonsági fogva tartást elrendelik, a rab szabadulás helyett egy speciális szociális-egészségügyi-igazságszolgáltatási (sic! „*centre socio-médico-judiciaire de sûreté*”) biztonsági intézménybe kerül egy évre. Egy év múlva a fogva tartás ugyanazon procedúrában felülvizsgálandó, és a feltételek folytatólagos fennállta esetén újra elrendelhető, és ez így mehet tovább élethosszig.

A vita egyik kulcskérdése az volt, vajon a biztonsági fogva tartás adminisztratív intézkedés vagy pedig büntetés. Ugyanis ha büntetés, akkor bizonyára alkotmányellenes, mivel büntetést kiszabni csak elkövetett bűncselekmények következményeként lehet, azért is csak egyszer (*non bis in idem* a francia szóhasználatban), míg a biztonsági fogva tartás nem

az elkövetett bűntett következménye, amelyért már „megbűnhődött” az elkövető.

Az Alkotmánytanács úgy ítélte, hogy a biztonsági fogva tartás nem büntetés, nem is büntetés jellegű szankció, hanem adminisztratív intézkedés, tehát nem ütközik a fenti elvekbe. Hasonlóan lakonikus érveléssel – „a biztonsági fogva tartás nem büntetés” – utasította el a tanács azt a kérelmet is, amely az ártatlanság vélelmének sérelmét állította.

Ugyanakkor mivel a biztonsági fogva tartás szabadságelvonó intézkedés, az Alkotmánytanács mégis alkalmazandónak találta az amúgy a büntetőtörvényekre vonatkozó visszaható hatály tilalmát. Ezért alkotmányellenesnek nyilvánította azokat a rendelkezéseket, amelyek a most büntetésüket töltő elítéltekre, illetve a törvény hatálybalépése előtt elkövetett, még el nem bírált bűncselekményekre is alkalmazná a biztonsági fogva tartást. Ez azzal jár, hogy az első biztonsági fogva tartás 15 év múlva rendelhető el, kivéve azokat a már szabadult elkövetőket, akik biztonsági őrizet alatt állnak és annak szabályait megszegik.

Másodszorban a szabadságelvonó jelleg miatt az Alkotmánytanács megállapította, hogy a biztonsági fogva tartás csak akkor nem ütközik az arányos büntetés követelményébe (Emberi és polgári jogok nyilatkozata, 9. cikkely) és az önkényes fogva tartás tilalmába (alkotmány 66. cikkely), ha megfelelő garanciák biztosítják, hogy a szabadságmegvonás adekvát és feltétlenül szükséges a kívánt alkotmányos cél, a közrend (ideértve a vonatkozó súlyos bűntettek megelőzése) eléréséhez. Ezért az Alkotmánytanács először megvizsgálta, vajon a biztonsági fogva tartás adekvát eszköz-e. Itt hangsúlyozta, hogy a fogva tartás célja és alapvető rendelkezése szociális-orvosi-jogi gondoskodás útján annak elérése, hogy a fogvatartott szabadulhasson, valamint hogy a fogva tartás csak valószínű visszaesőkkel és egyben súlyos személyiségzavarral küzdőkkel szemben alkalmazható. Megállapította, hogy a fogva tartás adekvát, mert csak a legsúlyosabb bűntettek elkövetőivel szemben alkalmazható, valamint az eljárás, amelyben a fogva tartást kimondják, megfelelően biztosítja, hogy csak a súlyos személyiségza-

varral küzdők maradjanak fogva a büntetés letöltése után.

A szükségesség kérdésénél az Alkotmánytanács azt vizsgálta, létezik-e a biztonsági fogva tartásnál enyhébb eszköz, amely még mindig eléri a testi épiséget súlyosan sértő tettek megelőzésének célját. A tanács itt is hangsúlyozta a bizottság garanciális összetételét és eljárását, valamint hogy maga a törvény kimondja, hogy a biztonsági fogva tartás csak kivételesen és akkor alkalmazható, ha egyéb intézkedések nem elégségesek az említett súlyos bűntettek megelőzésére. A mérlegelésben itt is szerepet játszott, hogy a fogva tartás – állítólag – alapvetően a fogvatartottat részesíti előnyben, valamint hogy csak akkor alkalmazható, ha szükséges, és ha a büntetés letöltése alatt alkalmazott hasonló „kezelés” nem vezetett eredményre vagy azt az elítélt visszautasította. Azaz a tanács megköveteli az alkotmányosság feltételeként, hogy az állam még a szabadságvesztés tartama alatt megpróbálja kezelni vagy gondozni az elítéltet, és biztonsági fogva tartásra csak a legvégső esetben kerüljön sor.

Ezen kívül ugyanebben a határozatban döntött az Alkotmánytanács a törvénynek a büntetőjogi felelősséget kizáró mentális zavarral kapcsolatos egyes részeiről. Megállapította, nem ütközik az alkotmányba, hogy a nyomozati szakban egy szerv állapítja meg az alapos gyanút és a büntetőjogi felelősség hiányát, lényegében mivel egyik megállapításnak sincsen jogi kötőereje. Ugyanakkor a felelősség kizárásánál a testület a magánélethez való jog védelme érdekében megköveteli, hogy arról való adatot csak akkor tároljanak, ha a felelősség hiányának megállapításakor egyben valamely biztonsági intézkedést is kimondtak, és csak annyi ideig, ameddig az hatályban van.

Végül pedig az Alkotmánytanács foglalkozott az életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték feltételes szabadlábra bocsátásának azzal az új szabályával, amely szerint a kérelem csak akkor juthat el a bírósághoz, ha azt megelőzően a biztonsági fogva tartás kérdésében is döntővel bizottság kedvező, azt támo-

gató véleményt ad. Az Alkotmánytanács alkotmányellenessé nyilvánította a „kedvező” szót, így a bizottság bármilyen véleménye esetén nyitva áll az út a felteteles szabadlábra bocsátás kezdeményezésére.

A határozatot heves viták előzték meg és követték, mind a szakmai, mind az általános sajtóban. Az Alkotmánytanács korábbi elnöke, Pierre Mazeaud² súlyos kritikával illette a döntést, különösen mert az egyrészt nem büntetésnek nyilvánítja a biztonsági fogva tartást, ugyanakkor a retroaktivitás tekintetében a büntetőjog alkotmányos elvét alkalmazza. Jean-Marcel Bouguereau, a *Le Nouvel Observateur* főszerkesztője jogi forradalomról ír, amely visszahozza a francia jogba – Robert Badinter szavaival – „a veszélyes ember” fogalmát. Utal arra is, hogy a törvényjavaslat előterjesztője egy olyan német szabályozást hozott fel annak alátámasztására, hogy hasonló intézkedések a szomszédban is megengedettek voltak, amelyet 1933-ban Adolf Hitler kancellár írt alá. Végül, megint csak Badinter egy korábbi cikkére támaszkodva, arra mutat rá, hogy a biztonsági fogva tartáshoz hiányzik a személyi kapacitás, és kidolgozatlanok a „gondozás” mikéntjére és ellenőrzésére vonatkozó szabályok is.³

Salát Orsolya

JEGYZETEK

1. Décision n° 2008-562 DC - 21 février 2008, Loi relative à la rétention de sûreté et à la déclaration d'irresponsabilité pénale pour cause de trouble mental; <http://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2008/2008562/2008562dc.htm>.
2. *Le Nouvel Observateur*, 2008. február 28.
3. Jean-Marcel BOUGUEREAU: *Hommes dangereux et lois dangereuses*, *Le Nouvel Observateur*, 2008. február 23.; http://tempsreel.nouvelobs.com/actualites/opinions/commentaires/20080223.OBS1919/hommes_dangereux_et_lois_dangereuses.html.